ڕۆشنبیریی گشتی و ئیسلامی . زانست و ئیمان

پەیامی قیبلە

زنجیرەی
٨

پەیامی غەریبی

ئامادەکردنی:
قیبلە

زنجیره (٨)

پەیامی غەریبی

د حەسەن پێنجوێنی:
ئەو پیاوانەی خێزانەکانیان بەجێ دەهێڵن و ڕوو
لەڕۆژئاوا دەکەن حەرامە لە شەش مانگ زیاتر بمێننەوە

ئامادەکردنی:
قیبلە

پەیامی قیبلە

رۆشنبیری گشتی و ئیسلامی . زانست و ئیمان

ناوی کتێب: پەیامی غەریبی

نوسەر: عومەر عەلی

دیزاینی ناوەوەو بەرگ: توانا ئەحمەد

چاپخانە:

تیراژ:

نرخ:

ژمارە (   )ی ساڵی (   )ی

لەبەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکانی پێدراوە

بسم الله الرحمن الرحيم

پێشەکی ئامادەکار:

بەهۆی سودی تاکە کەسی و مەرامی تایبەتەوە زۆر لە ڕاستیەکان بە بەردەوامی دەشێوێنرێت و پەردەی ڕەشی بەبەردا دەکرێت، هەندێ جاریش بەبێ گوێدانە مافی بەرانبەرەوە پشتگوێ دەخرێت و هەروەك زۆرجاریش بە ستەمیش دەکرێت.

کۆچکردن پیشەیەکی کۆنی مرۆڤایەتیە کە بۆ مەرامی جۆراو جۆر هەر لە مێژەوە کراوە هەربۆیە دەبینین دەستوورو ڕێنومایی تایبەتی خۆشی هەیە لە گشت وولاتاندا، بەڵام بەهۆی دۆخی جۆراو جۆرو هەندێك جار نالەبارەوە زۆرێك لە ڕاستیەکان پشتگوێ دەخرێت، ئێمە بە ئیشی خۆمانمان زانی ڕووی شەرعی ئەو کۆچکردنانەی کە لە کۆتایی سەدەی ڕابوردوو سەرەتایی سەدەی تازەوە وەك دیاردەیەك گەنجانی وولاتەکەمانی گرتەوە بخەینە ڕوو، وەك بەرچاو ڕوونیەکی شەرعی و هەتا یاساییش کە چۆن ژیان بگوزەرێنن لە وولاتانی نا ئیسلامیداو چاویان لە چ بێت لە داهاتوودا، لەگەڵ ڕەچاوکردنی ئەو کەس و لایەنانەی کە مافیان دەکەوێتە سەریەك.

ئەو موسوڵمانەی لەوڵاتی خۆیەوە لەترسی ستەم و بێدادی هەڵدێت و ڕوو دەکاتە یەکێ لەوڵاتە ڕۆژئاواییەکان، دەبێ بەنیازی کاتی لەوێ بمێنێتەوە نەك بۆ هەمیشەیی

دەستپێك:

گـەر بێـت و سـەرنجێكی ووردی فیقهـی ئیسـلامی بەیـن دەبینیـن زۆر جـار گۆڕانـكاری بەسـەردا هاتـووە بەپێـی كات و شـوێن، بـۆ نمونـە ئیمامـی شـافعی ڕەحمەتـی خـوای لـێ بێـت لـە عێـراق فەتوایەكـی هەبـوو وە لـە میـسر فەتوایەكـی تـر، ئەمـەش بـۆ یەكـێ زانیـاری لەسـەر ئیسـلام نەبێـت ئاسـان نـی یـە لـێ تێگەشـتنی وە لەوانەیـە ناوزەنـدی بـكات بەچەندەهـا شـتی جـۆراو جـۆر! بـەڵام لـە ڕاسـتیدا خـوای گـەورە نەیویسـتووە هیـچ بۆشـایەك بـۆ مرۆڤـەكان نەمێنـێ، بەڵكـو ئـەو مەجالـەی پێـداون كـە بیـری خۆیانـی تێـدا بـەكار بهێنـن، هەرچەنـد خـوای گـەورە پێویسـتی بـەو هەوڵـەی ئێمـە نـی یـە بەڵكـو بـۆ زیاتـر چێـژ لـە ژیـان و جوڵانـی مرۆڤـەكان وازی لـێ هێنـاوەو وە ئەمـەش بەشـێكە لـە تاقیكردنـەوەكان، هـەروەك چـۆن دەبینیـن زۆرێـك تێیـدا سـەرنەكەوتووەو تەفسـیراتی جـۆراو جـۆری بـۆ دەكات! لەنـاو ئەوانەشـدا كۆمەڵـە كەسـانێك لەگـەڵ ئـەو كێشمەكێشـمەدا ئەسـپی خۆیـان تـاو دەدەن و لەزەتێكـی تایبەتیشـیان لـێ وەرگرتـووە سـەرەڕای ئـەوەی كـە سـەركەوتووش بـوون لـە تاقیكردنەوەكـەدا، هەرچەنـد تاڕادەیـەك دەتوانیـم بڵێـم لـەم سـەردەمەدا لـە ڕوانگـەی فیقهـەوە ئـەو پێشـكەوتنە كەمـتر دەبینرێـت هەربۆیـە ناچـار دەبیـن كـە بـەردەوام بگەڕێینـەوە بـۆ سـەر ئـەو فیقهانـەی كـە پێشـتر دانـراون، ئەڵبـەت مـن لێـرەدا هیـچ لـە ئەركـی ئـەو فەقیهانـە كـەم ناكـەم و شـایەنی ڕێـزو سوپاسـن و كاری خۆیـان كـردووە، بـەڵام هـەروەك چـۆن لەسـەرەتاوە ووتمـان زۆر جـار فیقهـی ئیسـلامی گۆڕانـی بەسـەردا هاتـووە زیاتـر لـەو ڕوانگـەوە ئـەم پرسـیارانە سـەرچاوە دەگـرێ، دەبینیـن لەگـەڵ ئـەو هەمـوو گۆڕانـەی كـە

دوای ئـەو فەقیهـە بەڕێزانـە هاتـووە کـە بەنـاو بانگـن بـە چـوار مەزهەبەکـە، نەمـان بینیـوە هیـچ فیقهێکـی تـر موسـتەقیل بـوو بێـت وەك ئـەوان، هەرچەنـد فەقیهـی تـری زۆریـش بـوو بـن دوای ئـەوان، بـەڵام فیقهەکانیـان لەگـەڵ خۆیانـدا ڕۆشـتوون ئەویـش بەهـۆی هـۆکاری جـۆراو جـۆرەوە بـووە، بـەڵام ئـەوەی لێـرەدا زیاتـر مەبەسـتە دەبـوو کۆمەڵێـك دروسـت ببوایـەن و هەمـوو ئـەو شـتانەی کـە تـازە دێنـە ئاراوە بۆچونـی بەهێـزی لەسـەر بووترایـە بەشـێوەیەك وەك ئیجـماع خەڵـك تێـی بڕوانایـە، بـەڵام لەبـەر نەبوونـی ئـەو ئیجماعـە سـەردەمیە ئێمـە مانـان زۆر جـار ناچـار دەکات پەنـا بـۆ زانایەکـی تایبەتـی ببەیـن بـۆ پرسـیار کـردن لێـی لـە ئـەو پرسـیارانەی کـە هاتوونەتـە ئـاراوەو وە فەتوایەکـی تایبەتـی نـی یـە لەبارەیانـەوە، وە ئـەو زانـاش کـە پەنـای بـۆ دەبرێـت تەوفیقـی هەمـوو کرادارەکانمـان بـۆ بـکات و ئێمـەش لـەو گێـژاوە بهێنێتـە دەرەوە. زۆر پرسـیارێك هەیـە کـە زۆرێـك لـە جاریـەی کـوردی لـە ئەوروپـاو ئەمەریـکاو وواڵتانـی نـا ئیسـلامی پێـوەی دەناڵێنـێ و هـەر کەسـەو شـتێکی دەربـارەی دەڵـێ، هـەر بۆیـە پێـم بـاش بـوو ئاراسـتەی کەسـایەتی زۆر بەڕێـزو زینـدوو لـە دڵەکانمانـدا مامۆسـتای بەڕێـز دکتـۆر حەسـەن پێنجوێنـی بکەیـن بـە ئومێـدی ئـەوەی هەمـوو ئـەو پرسـیارانەمان بـۆ بڕەوێنێتـەوە، ئێمـەش کاری لەسـەر بکەیـن و چیـتر وێـڵ نەبیـن بـەدوای وەڵامەکانیانـدا. لـەو کاتـەدا کـە ئـەم پرسـیارانەمان ئاراسـتەی مامۆسـتای خۆشەویسـت کـرد قـەدەری خـوای گـەورە وابـوو مامۆسـتا لـە سـەفەری کوردسـتان بـوو، زۆر سـەرقاڵ بـوو، هـەر بـە هەمـان شـێوە ئـەو کاتـەش کـە مامۆسـتا وەڵامەکانـی بـۆ ناردینـەوە منیـش لـە کوردسـتان بـووم بەهەمـان شـێوەی بەڕێزیـان سـەرقاڵ بـووم، کـە هەمـوو ئەمانـە بـووە هـۆی ئـەوەی کـە درەنـگ بڵاوبکرێتـەوە، وەگەرنـا هـەر زۆر زوو دەکەوتـە بەردەسـتی بەڕێزتـان

وە هـۆی بـاس کردنـی هەمـوو ئـەم شـتانە ئەوەیـە کـە پێمان خـۆش بـووە بـەردەوام کارەکان لەکاتـی خۆیـدا بکرێـت و زۆر پێـوەی نەناڵێنیـن بـە ئومێـدی ئـەوەی کـە هەمـوو کارەکانمـان لـەو چوارچێـوەی کـە پـەروەردگار دایـنـاوە نەچنـە دەرەوە، ئـەو پرسـیارانەی کـە هەڵـمان بـژاردوون هەموویـان زۆر جـار لەلایـەن زۆرێکـەوە بـەردەوام دووبـارە بووەتـەوە جـا بـۆ ئـەوەی لـەو تەنگژەیـە بێینـە دەرەوەو چیـتر هـەر لـەو بازنەیـەدا نەخولێینـەوە، وە هەوڵـی شـتان گەلێکـی تـری گرنـگ بدەیـن، وە مامۆسـتاش خـوای گـەورە خێـری بنوسـێت وەڵامـی یـەك بەیـەك پرسـیارەکانی داینـەوە بـەم شـێوەیە:

پرسـیاری یەکـەم: - وەك لای بەڕێزتـان ئاشـکرایە ڕەونـدی کـوردی لـە وڵاتانـی دەرەوەو زیاتـر لـە ئەوروپـا بەشـێوەیەکی ئاشـکرا دەبینرێـن، ئامـۆژگاری بەڕێزتـان چییـە بۆیـان؟

وەڵام : پـاش سـوپاس بـۆ خـوداو سـەلات و سـەلام لەسـەر گیانـی پاکـی پێغەمبـەر و ئـال وئەسـحابی

پێـم خۆشـە ئـەوە بەهاوڵاتیـان وهاوزمانانـی خۆشەویسـتم بڵێـم: کـە دووربوون لەخـاك و نیشـتمان خـواو خاکەکەیـان لەبییـر نەباتـەوە، کەسـایەتی ئێمـە بـە ئایـن و نەتەوەکەمانەوەیـە، لەمێـژوودا میللەتانـی تـر زۆرن کـە ئـاوارەو پـەرت و بـڵاو بوونەتـەوە، ئەوانـەی پارێزگارییـان لـە ئاینەکەیـان کردبـێ پارێزگاریشـیان لـە زمانەکەیـان کـردووە، بـەڵام ئەوانـەی پارێزگارییـان لەئاینەکەیـان نەکردبـێ زمانەکەشـیان لەدەسـت داوە.. بۆنموونـە: جـووەکان لەوکاتـەوە ڕۆمانـەکان هێرشـیان کـردە سـەر خاکیـان و وڵاتیـان داگیرکـردن، و قـەوارەو بوونیـان وەك دەوڵـەت لەنـاو چـوو پەراگەنـدەی هەمـوو دنیـا بـوون، و وەك ئـاردی بـن دڕکیـان لێهـات، هەرچەنـد ماڵێکیـان

کەوتە شارێکەوە.. بەڵام پەیوەندبوونیان بەئاینەکەیانەوە بووە هۆی پاراستنی زمان وکاڵچەریان، هیوادارم میللەتەکەی ئێمەش دەست بەئاینەکەیەوە بگرێ، تا زمانەکەی لەدەست نەدات ولەناو میللەتانی رۆژئاوادا نەتوێتەوە.

پرسیاری دووەم:- چۆن و تاچەند بە گونجاو شەرعی دەزانن مانەوەی کوردەکانمان لە دەرەوەی وولات، بەبێ سنورردانان بۆ مانەوە؟

پرسیاری سێهەم:- مانەوە لەئەورووپا بەشێوەیەکی دیاری نەکراو بەبێ هۆ {مەبەست هۆ خوێندن و نەخۆشییە} تاچەند ڕەوایە؟

وەڵام:- لەبەرئەوەی ئەم دوو پرسیارە لێك نزیکبوون و لەناو یەکدا بوون پێمان باش بوو بەیەك وەڵام وەڵامیان بدەینەوە: وڵاتانی نا ئیسلامی دەبنە دوو بەشەوە: بەشێکیان شەڕنەکەر، و بەشێکی تریان شەڕکەر. بەهیچ شێوەیەك رێ نەدراوە بە ئینسانی موسڵمان سەفەر بۆ ئەو وڵاتە نائیسلامییە بکات کە ئاڵای شەڕی لەدژی موسوڵمانان هەڵگرتووە.. بەڵام بۆ سەفەرکردن و مانەوە لەو وڵاتانەدا کەلەجەنگا نین بەرامبەر موسوڵمانان، زانایان رای جیاوازیان هەیە..

بەشی زۆری زانایانی ئیسلام - ڕەحمەتی خوایان لێ بێ- رۆیشتن بۆ وڵاتانی نا ئیسلامی و مانەوە لەو وڵاتانەیان بەحەرام داناوە، بەتایبەت ئەو وڵاتانەی موسوڵمان نەتوانێ دینەکەی خۆی تیا ئاشکرابکات، مەگەر ئەو کەسانەی کەدەڕۆن بە دەلیل و بەڵگەوە شارەزاییان لە ئاینی ئیسلامدا هەبێ، و بتوانن بەرگری لەئاینەکەیان بکەن،و بتوانن پەرچی گومانی ناحەزانی ئاینەکەیان بدەنەوە، لەبەر ئەوە لەناحیەی شەرعییەوە، مانەوە لەوڵاتانی نا ئیسلامیدا بە چەند مەرجێك نەبێ دروست نییە، وەك:

ئـ - : پێویسـتی بازرگانـی، و بانگـەواز،وە نوێنەرایەتـی دەولەتێکـی ئیسـلامی، و گـەڕان بـۆ زانیارییـەك کەلەوڵاتـی ئیسـلامیدا نەبێـت، یـا ئەگـەر ببێـت بەچاکـی و بەباشـی نەبێـت، یـا تـرس لـە مـاڵ و گیـان، یـا تـرس لەزینـدان و ئەشـکەنجەدان... هتـد. بەهـۆی یەکـێ لـەم شـتانەوە دروسـتە مانـەوە لـە وڵاتانـی نائیسـلامی و ڕۆژ ئـاوادا..

ب- : ئـەو وڵاتـەی کـە مرۆڤـی موسـوڵمان دەیـەوێ تیـا بمێنێتـەوە وڵاتێکـی شـەڕکەر نەبـێ لەگـەل موسـوڵمانانداندا.. وەك پێشـتر باسـکرا..

ج - : ئـەو وڵاتـە ئـازادی ئاینـی تیابێـت.. بەجۆرێکـی وا مرۆڤـی موسـوڵمان بتوانێـت دروشـمە دیارییەکانـی ئاینەکـەی ئەنجـام بـدات..

د- : لەو وڵاتەدا بتوانێ شەریعەتی دینەکەی فێر ببێت..

هـ - : پێـی وابـێ کەدەتوانـێ لـەو وڵاتـەدا پارێـزگاری لەئاینـی خـۆی و ژن و منداڵـی دەکات.

مەرجێکـی تریشـی ئەوەیـە ئـەو مانەوەیـەی لـەو وڵاتـەدا بەنیـازی مانـەوەی کاتـی بێـت نـەك مانـەوەی هەمیشـەیی، واتـە: کاتـێ مەبەسـتەکەی جـێ بەجـێ بـوو، یـا موشـکیلەکەی نەمـا بگەڕێتـەوە، چونکـە ئەگـەر نیـازی ئـەوەی نەبێـت دەبێتـە کۆچکـردن لەوڵاتـی ئیسـلامییەوە بـۆ وڵاتـی نـا ئیسـلامی، ئەمـەش بەئاشـکرا دژی داخـوازی شـەرعە کەپێویسـتە لەوڵاتـی نـا ئیسـلامییەوە کـۆچ بـۆ وڵاتـی ئیسـلامی بـکات.

ئـەو وڵاتـە نائیسـلامییەی ئـەم مەرجانـەی تیـا بێتـەدی دەتوانـێ تیـا بمێنێتـەوە.. دەنـا حەرامـە، و گوناهـی دەگات. لەبـەر ئـەو دەقـە سـەریحانەی بەروونـی مانـەوە لەوڵاتانـی نائیسـلامیدا بـە حـەرام دادەنێـن.(١).

لەگـەڵ ئەوەشـدا هەنـدێ لـە زانایـان پێیـان وایـە: ئەوموسـوڵمانە ڕەوەنـدەی لـە وڵاتـی ناموسـوڵمانانداندا دەژی ئەگـەر بتوانـێ بەئاسـانی دروشـمەکانی

ئاینەکـەی ئەنجـام بـدات، وە لـەو وڵاتـەدا عیبادەتـی خـوای خـۆی بـکات واجـب نییـە لەسـەری لێـی دەر بچـێ، و دروسـتە مانـەوەی بەپێـی ئـەو فەرمـوودە دروسـتەی ئیبنـو حیببـان بۆمـان دەگێڕێتـەوە، کـە پیاوانـی سەندەکەیشـی متمانـە پێکـراون، پێغەمبـەر صلـی اللـە علیـە وسـلم ڕێـی بـە {فودەیـك} دا لەنـاو قەومەکەیـا بمێنێتـەوە، لەگـەل ئـەوەدا کـە کافریـش بـوون. وە فەرمـووی: « یَـا فُدَیْـكُ! أَقِـم الصَّـلَاةَ وَآتِ الـزَّكَاةَ، وَاهْجُـرِ السُّـوءَ، وَاسْـكُنْ مِـنْ أَرْضِ قَوْمِـكَ حَیْـثُ شِـئْتَ. « (٢) واتـە: ئـەی فودەیـك نوێژەکانـت بکـە، واز لەخراپـە بێنـە، و لەنـاو خاکـی قەومەکەتـا بمێنـەرەوە هەرکاتـێ ویسـتت. لەگـەل ئـەوەدا هۆزەکـەی فودەیـك کافـر بـوون، بۆیـە لەمەزهەبـێ هەرسـێ ئیمامـی حەنەفـی و شـافیعی و حەنبەلیـدا پێیـان وایـە ئەگـەر ئینسـان توانـی دروشـمەکانی ئاینەکـەی بەڕێـوە ببـات بەجـێ هێشـتنی ئـەو وڵاتـە واجـب نییـە. بـەلای ئیمامـی مالیـك و زاهیرییەکانـەوە واجبـە.. خـۆ ئەگـەر توانـی بڕواتـە وڵاتێکـی ئیسـلامییەوەو لـەوێ بـژی ئـەوە باشـترە، بـەڵام کاتـێ نەیتوانـی و ڕێیـان پـێ نـەدا ئەگـەر لەشـوێنی خۆیـا توانـی دروشـمە ئاینییـەکان ئەنجـام بـدات ئیمامـی شـافیعی و مـاوەردی دەفەرمـوون: ئـەوە دروسـت نییـە هـەر بچێتـە دەرەوە، چونکـە وڵاتەکـە لەموسـڵمان چـۆڵ دەبـێ، واتـە: موسـوڵمانی تیـا نامێنـێ.. ئەمیـش کـە ئـەو ئازادییـەی هەبـێ ئەگـەر کەسـانێك بیانـەوێ موسـوڵمان ببـن ئـەو دەتوانـێ لەئیسـلام شـارەزایان بـکات.. ئـەم مەسـەلەیەش بوارێکـی فراوانـی تیایـە، و خوایـش بەپێـی توانـا تەکلیـف دەکات «لا یکلـف اللـە نفسـا إلا وسـعها « خوایـش ئـاگادار تـرە..

ئینجـا دەکرێ بپرسـین: ئـەو مانەوەیـە بـۆ چییـە؟ بۆچـی لـە دەرەوەی وڵاتـدا دەمێنێتـەوە؟ چونکـە جـۆری مانەوەکـەی حەرامـی یـا حەڵالییەکـەی دیـاری

دەکات؟ ئەگەر بۆ کار و کاسبییەو دەیەوێ خۆی و کەس و کاری لەهەژاری رزگار بکات، لەهەمانکاتا لەگەڵ خەڵکانێکی پاکی پاك داوێنا بژی، یا بۆ ئەوە لەوێ دەمێنێتەوە رێنوێنی خەڵکی بکات و بەرەوشتی بەرز و وتاری جوانی سەرنجی خەڵکی بەرەو ئیسلام رابکێشێ، بێگومان مانەوەی حەڵاڵە..

خۆ ئەگەر خوا نەخواستە، بۆشتێ هاتووە خواپێی ناخۆش بێ، یا بۆ کاری بێ شەرعی هاتووە، ئەوە نەك هەر لەوێ مانەوەی حەرامە، بەڵکو لەناو ماڵەکەی خۆیشیا، و لەناو خزم وخوێشیا خواو خەڵکی لێ رەنجاوە..

پرسیاری چوارهەم: - ئامۆژگاری وەیان پێشنیارتان چی یە بۆ ئەو کەسانەی کە مافی پەنابەریان نی یەو ئەم بێ مافی یە بووەتە مایەی دڵگرانیەکی درێژخایەنی خۆی و ماڵەویان، تاچەند خۆ خستنە ئەو دۆخەوە لەگەڵ شەرعدا یەکدەگرێتەوە؟

وەڵام - : ئەوانەی لە رۆژئاوان و مافی پەنا بەرییان نییە، حوکمی مانەوەیان جیاوازە:

ئـ - : ئەوانەی ژن و مناڵیان جێهێشتووە، و هیچ ئومێدێکی وەرگرتنیان نییە، حەرامە لە شەش مانگ زیاتر بمێننەوە، بەپێی ئەو شوێنەوارەی بەیهەقی و عبد الرزاق ریوایەتیان کردووە.(٣). ئەگەر گوتمان: نان پەیدا کردن و پێویستی نەهێشتنی ماڵ و منداڵیش جۆرێکە لە جیهاد.. چونکە حەزرەتی عومەر ئەو سەربازانەی کەلەناو سوپای ئیسلامدا دەرۆیشتن بۆ غەزا و ژن ومناڵیان هەبوو نەیدەهێشت لە شەش مانگ زیاتر بمێننەوە. ئەی دەبێ خەڵکی تر حوکمی چۆن بێت..؟ یەکێ لەو مافانەی ئافرەت بەسەر مێردییەوە ئەوەیە لەشەش مانگ زیاتر لێی دوور نەکەوێتەوە، لەبەر ئەو شوێنەوارەی بەیهەقی و عبد الرزاق لە

حەزرەتی عومەرەوە ریوایەتیان کردووە: کە عومەر لەحەفسەی کچی دەپرسێ ئەرێ کچم! تا چەند ئافرەت بەبێ مێرد خۆی بۆ دەگیرێ؟ ئەویش فەرمووی: چوار یا شەش مانگ..

هەروەها ئیبنو قودامە لە{موغنی}و لە {شەرح کەبیر}یشدا فەرموویەتی: ئەگەر مێرد سەفەری کرد و زیاد لەشەش مانگ بەجێی هێشت لەدادگای شەرعی داوا پێشکەش دەکات کە مێردەکەی ئاگادار بکەنەوە تا بگەڕێتەوە، ئەگەر بڕو بیانوویەکی مەعقولی نەبێ دەبێ بگەڕێتەوە..

بەڵام ئیمام ئەحمەد ئەوەی بە شەش مانگ دیاری کردووەو فەرموویەتی: ئەگەر شەش مانگ بەجێی هێشت و نەهاتەوە، نامەی بۆ دەنووسرێت، ئەگەر نەگەڕایەوە حاکم جیاوازی دەخاتە نێوانیانەوەو بەحوکمی خۆی تەڵاقی دەدات.. کەوابوو دروست نییە مێرد بەبێ ئیزنی ژنەکەی لە شەش مانگ زیاتر لێی دا ببڕێ.. ئەگەر دابڕا ئەوا ژنەکە داخوازییەك پێشکەش بەقازی دەکات کەبنێرێ بەشوێنیا بۆ ئەوەی بێتەوە، ئەگەر نەهاتەوە قازی فەرمانی پێدەکات تەڵاقی بدات، ئەگەر خۆی تەڵاقی نەدا ئەوا قازی خۆی تەڵاقەکەی دەخات.(٤).

ب- : ئەو کەسانەی ژن و منداڵیان لەتەکایەو لەوێ ماونەتەوەو وەرنەگیراون،و ئومێدی وەرگرتنیشیان نییە، بەڵام رێی کارکردنیان پێ دەدەن، و دێڵن منداڵەکانیان لەوێ بخوێنێت، باشترین چارەسەر بۆ ئەمانە ئەوەیە هەوڵێکی باش بدەن بۆ ئەوەی کەمێك پارە کۆ بکەنەوەو پاش ئەوە بگەڕێنەوەو لە وڵاتەکەی خۆیانا کاسبی بکەن.. بەڵام ئەوانەی وەك ئەوان وان و نایەڵن منداڵیان بخوێنێت،و خۆیشیان کاربکەن، ئەوە واجبە لەسەریان بگەڕێنەوە بۆ ئەوەی خۆیان و منداَلیان نەفەوتێن..

پرسـیاری پێنجـەم: - گۆڕینـی ڕەگەزنامـەو وەرگرتنـی ڕەگەزنامـەی ئەوروپـی تـا چەنـد ڕێگـە پێـدراوە؟ وە ئایـا هیـچ مەرجێـك هەیـە بـۆ ئەمـە؟

وەڵام- : زانایـان خوایـان لـێ رازی بـێ فەرموویانـە: رێسـای شـەرعی لـە بـارەی وازهێنـان لـە رەگەزنامـە- ی وڵاتێکـی ئیسـلامی بـۆ وڵاتێکـی نائیسـلامی- حەرامبوونـی ئـەو کارەیـە.. مەگـەر لەبـەر ناچـاری{ضرورة}، وەك ئـەوەی لەسـەردەمی سـەددامی دیکتاتـۆرا بـۆ میللەتـی کـوردو خەڵکـی عیـراق بەگشـتی رووی دەدا، یـا حاڵەتێکـی وەك ئـەو حاڵـەی فەلەسـتینییەکانی تیـادەژی.. یـا بەرژەوەندییەکـی شـەرعی، وەك ئـەوە کەسـێکی لێهاتـوو دەچـێ بۆبانگێشـەو رێنوێنیکردنـی خەڵکـی بـۆ ئیسـلام..

 ئەگـەر ئـەو موسـوڵمانەی لەوڵاتـی خۆیـەوە لەترسـی سـتەم و بێـدادی هەڵدێـت و روو دەکاتـە یەکـێ لەوڵاتـە رۆژئاواییـەکان، دەبـێ بەنیـازی کاتـی لـەوێ بمێنێتـەوە نـەك بـۆ هەمیشـەیی، هـەرکات ئـەو سـتەم و بێدادییـە نەمـا بگەڕێتـەوە سـەر خـاك و ئـاوی خـۆی، خـۆ ئەگـەر ویسـتی رەگەزنامـە بگـۆڕێ و رەگەزنامـەی ئـەو وڵاتـە نـا ئیسـلامییە دەربێنـێ، دەبـێ ئەومەرجانـەی تیـا بێتـە دی کـە لـەوەو پێـش باسـکران.. چونکـە مانـەوە لـەو وڵاتانـەدا مەترسـییەکی گـەورەی تیایـە، ئەگـەر ناچـاری پاڵـی پێـوە نەنـێ رێـی پـێ نـادرێ ئـەوکارە بـکات، و ناچاریـش حوکمـی خـۆی هەیـە.. ئەگـەر لەبـەر بەدەسـتهێنانی بەرژەوەندیـی و لەناوبردنـی مەفسـەدە ئـەو کارەیشـی کـردووە، نابـێ خـۆی بخاتـە نـاو مەفسـەدەیەکی گەورەتـرەوە..

پرسـیاری شەشـەم: - ئیشـکردن و ڕۆشـتنە دەرەوەو سـەفەرکردنی ئافرەتـان بـە تەنهـا لـە ئێسـتەو واقیعـی ئەوروپـادا تـا چەنـد ڕێگـە پێـدراوە؟

وەڵام: ئەسـڵ ئەوەیـە نـان پەیـدا کـردن بەپیـاوان سـپێرراوە، و ئافرەتانیـش کاری تایبەتـی خۆیـان پـێ سـپێرراوە، کـە ئەویـش کاری ئینسـان پـێ

گەیاندنـە، وئـەم کارەشـیان لای زانایـان و هۆشـمەندان جێـی ڕێـزو حورمـەت و پـێ زانینـە.. بـەڵام ناچـاری ڕوو دەدات و زرووفـی تایبـەت دێتـە پێشـەوە کـە ئافـرەت ناچـار دەبێـت بـۆ کارکـردن بڕواتـە دەرەوە، لـەم حاڵەتانـەدا شـەرع داوای خۆداپۆشـینی لـێ دەکات، و دەبـێ ئـەو ئافرەتـە هـەوڵ بـدات لەشـوێنێکا کار بـکات حورمەتـی پارێزراوبـێ، و سـووکایەتی پـێ نەکـرێ.. بـەڵام بـۆ ڕۆیشـتنە دەرەوەی بـۆ وڵاتێکـی تـرو سـەفەرکردنی بەبـێ کەسێکی مەحـرەم، ئەسـڵ حەرامبوونیەتـی، لەبـەر ئـەو فەرمـوودە سـەحیح و دروسـتەی کـە موسـلیم ڕیوایەتـی کـردووە: « ئافرەتێـك بـاوەڕی بەخـواو ڕۆژی قیامـەت هەبـێ بـۆی حـەڵاڵ نییـە سـەفەرێکی یـەك ڕۆژە ڕێیـی بـکات بـێ ئـەوەی مەحرەمێکـی خـۆی لەتەکیـا بێـت»(٥).

یـا ئـەم فەرمـوودەی کەبوخـاری ڕیوایەتـی کـردووە: « بـا هیـچ ئافرەتێـك بەبـێ مەحـرەم سـەفەر نـەکات.. پیاوێـك هەسـتا و گوتـی: ئـەی پێغەمبـەری خـوا ناونـووس کـراوم بـۆ فـڵان غـەزا، و خێزانەکەیشـم ڕۆیشـتۆتە دەرەوە بـۆ حـەج، فەرمـووی: بـڕۆ لەتـەك خێزانەکەتـا حـەج بکـە »(٦) ئـەو بـۆ حـەج ڕۆیشـتووە بـە بـێ مەحـرەم پێغەمـەر صلی اللـە علیـە وسـلم ڕێـی پـێ نـەدا بەتەنیـا بـڕوات.. مەحرەمەکەیـش دەبـێ یـا یەکـێ لەوانـە بێـت کـە بـۆ هەمیشـە لێـی حەرامـە وەك: بـاوك وکـوڕ، و مـام و خـاڵ، کـوڕە زاو کچـەزا، و بـرازا و خوشـکەزا،هەروەها خـەزوورو بـاوە پیـارە، و ئەمانـەش لەشـیرەوە.. زانایـان یەکـڕان لـەوەدا کـە ئەگـەر ترسـی ئـەوە هەبـوو ئافـرەت تووشـی فیتنـە ببـێ سـەفەرکردنی بەبـێ مەحـرەم حەرامـە، بـەڵام ئەگـەر ترسـی تووشـبوونی فیتنـە نەبـوو ڕایـان جیـاوازە، هەندێـك فەرموویانـە: حەرامـە بەبـێ مەحـرەم هەرچەنـد ئەمینیـش بـێ لەفیتنە..لەبـەر دەقـی ئـەو فەرموودانـەی کـە لەوبـارەوە هاتـوون و باسـکران.. جـا ئـەو ئافرەتـەش لاو

بـێ یـا پییـر، هاوڕێـی ئەمینـی هەبـێ یـان نـە.. هـەر پێیـان حەرامـە.. بـەڵام بەشـی زۆری مالیکـی و شـافیعییەکان پێیـان وایـە ئەگـەر هاوڕێـی ئەمینـی هەبـوو دروسـتە بەبـێ مەحـرەم سـەفەر بـکات، و شـێخ ئیبنـو تەیمییـەش فتـوای بەدروسـتبوونی داوە، بـەڵام تایبەتـی کـردووە بەسـەفەری حەجـەوە.. لـەم بـارەوە فتوایەکـی دکتـۆر یۆسـف قەرزاویـم بینـی لەراسـتیدا بـۆ چوونێکـی تایبەتـەو بەڵگەکانیشـی بەهێـزە، و بـۆ بـەر چاوروونـی پێـم باشـە هەندێکـی لێـرەدا بـاس بکەیـن، شـێخ دەفەرمـوێ:
ئیبنـو حەجـەر فەرموویەتـی: ئـەوەی کـە لـە مەزەبـی شـافیعیدا مەشـهوورە بەمـەرج گیـراوە مێـرد یـا مەحرەمێـك یـا کۆمەڵـێ ئافرەتـی متمانـە پێکـراوی لەتـەکا بێـت، لەقەولێکیـا دەفەرمـوێ: یـەك ئافرەتـی متمانەشـی لەتـەکا بێـت دروسـتە. لـە قەولێکـی تـرا کەرابیسـی باسـی دەکات و لـە { المهـذب }دا بـە دروسـتی دانـاوە و فەرموویەتـی: ئەگـەر ڕێگـە ئەمیـن بـوو ئافـرەت بەتەنیـا دەتوانـێ سـەفەر بـکات.(٧).
ئـەوەی کـە لەبـارەی سـەفەری ئافرەتـەوە بـۆ حـەج و عەمـرە گوتـراوە - هـەروەك هەنـدێ لـە زانایـان فەرموویانـە- پێویسـتە ببێتـە ڕێسـاو یاسایەك بـۆ هەمـوو سـەفەرێك، چونکـە مەبەسـت لـەو حوکمـەدا پاراسـتنی ئافرەتـە، و ئـەوەش بـە ئەمـن و ئاسایشـی ڕێگـە و کۆمەڵـێ ژنانـی متمانـە، و پیاوانـی بەتەقـوا بـەدی دێـت.. بەڵگـەش لەسـەر دروسـتبوونی سـەفەری ئافـرەت بەبـێ مەحـرەم لەکاتـی ئەمینبوونـی ڕێگەوبـان و بوونـی کەسـانی متمانـە پێکـراودا ئەمانەیـە:
یەکـەم: ئـەوەی بوخـاری لـە سـەحیحدا ریوایەتـی کـردووە کـە عومـەری کـوڕی خەتتـاب - خـوا لێـی رازی بـێ- ڕێـی بـە خێزانەکانـی پێغەمبـەر صلـی اللـه علیـە وسـلم دا حـەج بکـەن، و عوسـمانی کـوڕی عەففـان و عەبدوڕڕەحمانـی

کـوڕی عەوفـی لەتـەکا نـاردن.. عومـەر وعوسـمان و عەبدوڕڕەحمانـی کـوڕی عـەوف و خێزانەکانـی پێغەمبـەر صـلی اللـه علیـه وسـلم لەسـەر ئـەوە رێکەوتـن.(٨). لەگـەڵ ئـەوەدا کەسـێك لەنـاو هاوەڵەکانـدا ئینـکاری ئـەو کارەی نەکـردو نارەزایـی خـۆی دەر نەبـڕی.. ئەمـەش بـە ئیجماعێکـی سـەحابە دادەنـرێ..

دووەم: ئـەو فەرموودەیـەی بوخـاری و موسـلیم لـە عـەدی کـوڕی حاتەمـی تائییـەوە ریوایەتیـان کـردووە کـە لەبـارەی ئاینـدەی ئیسـلام و بڵاوبوونـەوەی ئـەم ئاینـەوە فەرموویەتـی: « نزیکـە ئافـرەت لەکەژاوەکەیـا لـە حیرە{عێـراق} ەوە دەربچێـت، و روو بکاتـە مەککـە و مێردەکـەی لەتـەکا نەبـێ، و لەهیـچ شـتێکیش نەترسـێ جگـە لـە خـوا و ... تـا کۆتاییەکـەی. »(٩) یوشـك أن تخرج الظعینـة مـن الحـیرة (بالعـراق) تـؤم البیـت لازوج معهـا، لا تخـاف إلا الله...الـخ ». ئـەم هەواڵـەی پێغەمبـەر صـلی اللـە علیـە وسـلم تەنیـا بـۆ ئـەوە نییـە کـە ئەمـە روودەدات، بەڵکـو بەڵگەیـە لەسـەر دروستبوونیشـی، چونکـە لـە شـوێنی مـەدح و تەعریفـا بـاس کـراوە، کـە ئیسـلام بـڵاو دەبێتـەوەو دادگـەری ناوچەکـە دەگرێتـەوە و ئاسـایش باڵـی دەکێشـێ بەسـەر خەڵکیـدا..

پێویسـتە ئـەوەش بڵێیـن: سـەفەرکردن لـەم سـەردەمەدا وەك سـەفەرکردن نییـە لەسـەردەمە پێشـینەکاندا، کـە چـوار دەوری بەمەترسـی گیرابـوو، دەبوایە بـەرزی و نشـیوی و دەشـت و هـەوراز و بیابـان و چـۆڵ ببـڕێ و قابیلـی ئـەوە بـوو کـە هەرسـەعاتێك دزو چەتـەو پیاوخـراپ رێگەیـان پـێ بگـرن، رووتیـان بکەنـەوەو ئازاریـان بـدەن. بەڵکـو ئێسـتا سـەفەر بەهـۆی کۆمەڵـێ کەرەسـەی پێشـکەوتووەیە، کـە عادەتـەن خەڵکێکـی زۆر هەڵدەگرێـت، وەك کەشـتی، و ترومبێـل، و فڕۆکـە، پاسـی گـەورە و پچـووك، کـە بـەکاروان دەڕۆنـە دەرەوە، ئەمـەش وادەکات دڵنیایـی و متمانـەی زیاتـر هەبێـت، و تـرس

لەسـەر ئافـرەت نەمێنـێ، چونکـە لەهیـچ شـوێنێکا بەتەنیـا نابـێ..
لەبەر ئـەوە هیـچ حەرەجێکـی تیـا نابینـم کـە ئافـرەت لـەو بـارو دۆخـەدا حـەج بـکات کەهەمـوو ئەمـن و ئاسایشـێکی تیـا بـەدی دەکرێـت.. تەوفیقیـش لەخواوەیـە.(١٠).

پرسـیاری حەوتهـەم: - کەمتەرخەمـی کوردەکانمـان لـە نەکردنـی حـەج لەگـەڵ توانـادا بـە هـۆی سـەفەری کوردسـتانەوە، تاچەنـد ئـەم عـوزرە وەرگیـراوە لـە شـەرعدا؟

وەڵام : بێگومـان کەمتەرخەمـی لـە دوا خسـتنی بەجێهێنانـی واجبێـك لـە واجباتـە گـەورەکان کـە پایەیەکـی گـەورەی ئیسـلامە،و خـوا بەدەقـی ئایـەت لەبارەیـەوە فەرموویەتـی: « وَلِلَّـهِ عَـلَى النَّـاسِ حِـجُّ الْبَيْـتِ مَـنِ اسْـتَطَاعَ إِلَيْـهِ سَـبِيلاً... « آل عمـران/٩٧. واتـە: ئـەوەی توانـای هەبـێ خـوا حەجـی لەسـەر پێویسـت کـردووە... شـتێکی کـەم نییـە، و پێویسـتە ئینسـانی موسـوڵمان لەوبـارەوە کەمتـەر خـەم نەبێـت.. بـەڵام ئایـا ئەوانـە دەیانـەوێ حەجەکـە نەکـەن، یـا لەنێتیانـدا هەیـە حەجەکـە بکـەن، بـەڵام هـەرکات بۆیـان رێکـەوت؟.

ئەگـەر دەیانـەوێ حەجەکـە هـەر نەکـەن، ئـەوە بەهەمـوو مەزهەبێـك گوناهباردەبـن.. بـەڵام ئەگـەر بەنیازبـن حەجەکـە بکـەن و بـۆ هەلێـك بگەڕێـن کـە بۆیـان بلـوێ.. ئـەوە رای زانایـان دەبێتـە دوو بەشـەوە :
جمهـووری زانایـان پێیـان وایـە کە: حـەج پێویسـتە دوانەخـرێ، هـەر لەوکاتەدا توانـای هەبـوو بـڕوات(١١)، لەبـەر ئـەو فەرمـوودە خواییـە کـە دەفەرمـوێ: "وَلِلَّـهِ عَـلَى النَّـاسِ حِـجُّ الْبَيْـتِ مَـنِ اسْـتَطَاعَ إِلَيْـهِ سَـبِيلاً "(١٢) واتـە: ئـەوەی توانـای هەبـێ خـوا حەجـی لەسـەر پێویسـت کـردووە... هەروەهـا ئـەم ئایەتـەش: " وَأَتِمُّـوا الْحَـجَّ وَالْعُمْـرَةَ لِلَّـهِ "(١٣) واتـە: حـەج و عومـرە بـۆ

ڕەزامەنـدی خـوا تـەواو بکـەن.. ئەمـە فەرمانـە و فەرمانیـش بـۆ خێرایـی و گورجییـە، هەروەهـا لەبـەر ئـەو فەرموودەیـەش کـە لـە ئیبنـو عەباسـەوە ریـوات کـراوە کـە پێغەمبـەر صَـلَّى اللَّـهُ عَلَيْـهِ وَسَـلَّمَ فەرموویەتـی: " تَعَجَّلُـوا إِلَى الْحَـجِّ فَـإِنَّ أَحَدَكُـمْ لَا يَـدْرِي مَـا يَعْـرِضُ لَـهُ "(١٤). واتـە: پەلەبکـەن بـۆ حـەج کـردن، چـون کەسێ لەئێـوە نازانـێ چـی بـۆ پێش دێـت.. پێشـەوای زاهیرییەکانیش هەمان ڕای جمهووری هەیە و پێی وایە دواخستنی حەج بەبێ هۆیەکـی پەسـەند گوناهـەو گـوێ نەدانـە بـە فەرمانـی خـوا (١٥).
بـەڵام شـافیعییەکان فەرموویانـە: بـەدوا خسـتنی گوناهبـار نابـێ بـەدوو مـەرج: عەزمـی تـەواوی هەبـێ کـە لـە داهاتـوودا دەچێـت بـۆ حـەج، بەپێـی عادەتـی تاحەجەکـە ئەنجـام دەدات تیـا چوونیشـی نزیـك نەبێـت(١٦).
بەڵگەشـیان ئەوەیـە کـە حـەج لەسـاڵی شەشـەمی کۆچیـدا فەرزکـراوە،و پێغەمبـەر صَـلَّى اللَّـهُ عَلَيْـهِ وَسَـلَّمَ لەرەمەزانـی سـاڵی هەشـتەمی کۆچیـدا مەککـەی رزگارکـرد، لـەو ساڵەیشـدا حەجـی نەکـرد، و لەسـاڵی هەشـتەما خەڵکـی حەجیـان کـرد، و پێغەمبـەر صَـلَّى اللَّـهُ عَلَيْـهِ وَسَـلَّمَ لەمەدینـە نیشـتەجێ بـوو، خـۆی و خێزانەکانـی و بەشـی زۆری هاوەڵەکانـی.. هەروەهـا لەسـاڵی نۆیەمـی کۆچیشـدا پێغەمبـەر صَـلَّى اللَّـهُ عَلَيْـهِ وَسَـلَّمَ ئەبوبەکـری نـارد تـا حـەج بەخەڵکەکـە بـکات، و پێغەمبـەر و بەشـی زۆری هاوەڵەکانـی لەمەدینـەدا بـوون، لەگـەڵ ئـەوەدا کەتوانایـان هەبـوو،وە بـە جەنـگ وجیهادیشـەوە سـەرقاڵ نەبـوون.. پاشـان لەسـاڵی دەیەمـی کۆچیـدا پێغەمـەر صَـلَّى اللَّـهُ عَلَيْـهِ وَسَـلَّمَ حەجـی کـرد کـە بەحەجـی ماڵئاوایـی نـاو دەبرێـت.. ئەمـەش بەڵگەیـە لەسـەر ئـەوە کـە دواخسـتنی حـەج بـەو دوو مەرجـە: گوناهباربوونـی تیـا نییـە. ئەمـە ڕای محمـدی کوڕی حەسـەنە لەنـاو حەنەفییەکانـدا، و ڕای مەشـهووری ئیـمام مالیکیشـە.

.(١٧)
مـن وام پـێ باشـتره کـه بەپێـی توانـا دوای نەخـات تـا بـەر هەڕەشـەی ئـەم ئایەتـە نەکەوێـت کـە خـوا ڕوو بەئیمانـداران دەفەرموێـت: " يَـا أَيُّهَـا الَّذِيـنَ آمَنُـوا لا تُلْهِكُـمْ أَمْوَالُكُـمْ وَلا أَوْلادُكُـمْ عَـنْ ذِكْـرِ اللَّـهِ وَمَـنْ يَفْعَـلْ ذَلِـكَ فَأُولَئِـكَ هُـمُ الْخَـاسِرُونَ " المنافقـون/٩. واتـە: ئـەی ئیمانـداران! ئـەی ئەوانـەی بڕواتـان هێنـاوە، بـا مـاڵ و منداڵتـان بەهیلاکتانـا نەبـات، و لەیـادی خـوا دواتـان نەخـات.. ئەوانـەی دوا دەكـەون زیـان لـێ کەوتـوو و زەرەرەومەنـدن..

پرسـیاری هەشـتهەم: - ئیـش کـردن بـە ڕەش وەیـان بەناوێکـی جیـاوازەوە تاچەنـد دروسـتە؟

وەڵام : ئیشکردن بەرەش دوو زیانی گەورەی هەیە:
یەکەمیـان: حەرامـە، چونکـە دەوڵـەت بۆیـە ئـەو پارەیـە بـەو کەسـە دەدات کـە بـە بێـکارەی دەزانـێ و دەیەوێـت بـەو یارمەتییـە لـە سـواڵکردن بیپارێـزێ، دەنـا ئـەو نایەوێـت بـەو یارمەتییـە دەوڵەمەنـد و بـێ ئیحتیاجـی بـکات.
دووەمیـان: ئەوکەسـە کاتـێ دەبێتـە پەنابـەر لـەو وڵاتـەدا پەیـمان و بەڵێـن دەدات کـە خیانـەت بـەو وڵاتـە نـەکات، و یاسـای ئـەوێ نەشـکێنێ، و مـادام ئـەو یاسـایەش پێچەوانـەی شـەرع نەبـێ دژایەتـی کـردن و موخالەفـەی دروسـت نییـە، چونکـە پێغەمبـەر صـلی اللـه علیـه وسـلم فەرموویەتـی:" المسـلمون عنـد شروطهـم فيـما أحـل. " رواه الطـبراني. واتـە: موسـوڵمانان لەسـەر مەرجـی خۆیانـن لەوشـتانەدا کـە خـوا حەڵاڵـی کـردووە.
سـێهەمیان: ئـەو بەڵێنـی داوە کـە درۆیـان لەگـەل نـەکات.. وە ئەگـەر بڵێـت کار دەکـەم یارمەتییەکـەی نادەنـێ.. و پێیشـی بزانـێ سـومعەی خاوەنەکـەی دەشـکێنێ.. نـەك هـەر خاوەنەکـەی بەتەنیـا، بەڵکـو سـومعەی ئـەو نەتـەوەو ئاینـەش دەشـکێنێ کـە ئـەو هەیەتـی،و بەهـۆی

ئـەوكارەی ئـەوەوە ناشـیرین دەبـن..
ئـەوەی ئـەو یارمەتییـە وەردەگـرێ بەهیـچ شـێوەیەك دروسـت نییـە ئەگـەركار بـكات كارەكەیـان لـێ بشـارێتەوە، و بـە نـاوی ئـەوەوە كەئەمـە دەوڵەتێكـی نائیسـلامی و كافـرە درۆیـان لەتـەكا بـكات، چونكـە باكافریـش بـێ تـۆ بـە شـەرت و شرووتـێ رۆیشـتوویتە ئـەو ولاتـەوە، دەبـێ ئـەو شـەرت و شروتانـەی خـۆت بەجـێ بێنـێ بالەگـەل كافریشـا بێـت..
هەندێـك هـەن دەڕۆن بـۆ ئـەو سـەنتەرانەو دەنووسـن كـە ئـەوان لەگـەڵ ژنەكانیـان لەیـەك جیابوونەتـەوە بـۆ ئـەوەی یارمەتـی زیاتـر وەربگـرن، ئەوپارەیـەش حەرامـە و بەهیـچ شـێوەیەك دروسـت نییـە وەرگرتنـی.. چونكـە بـە فێـڵ و گـزی وەردەگیرێـت، و هەرچیـش بەفێـڵ و گزیكـردن پەیابكـرێ حەرامـەو شـەرع نەهـی لێكـردووە، و پێغەمبەریـش صلـی اللـە علیـە وسـلم هەڕەشـەیەكی گـەورەی لـەو كەسـانە كـردووە كـە فێـڵ و گـزی دەكـەن ..
پرسـیاری نۆهـەم: - زۆرێـك مافـی ئـەوەی پـێ نـەدراوە كـە خێـزان بهێنێـت، تاچەنـد دروسـتە خێزانـی بەكەسـێكی تـر كـە ئـەو مافـەی پێـدراوە بهێنێـت بەپـارە؟ و ئایـا ئـەو پـارە دروسـتە بـۆ ئـەو كابـرای كـە هەسـتاوە بـەم كارە؟
وەڵام : ئـەوەی مافـی پـێ نـەدراوە خێزانـی ببـات، ئەگـەر خێزانەكـەی بـە پـارە ببـات و مافـی كەسـێكی تـری پـێ زەوت بـكات، بێگومـان ئـەوە كارێكـی نارەوایـەو زولمـە لـە مـاف پێدراوەكـە، چونكـە ئـەوی لـێ بـێ بـەش دەبێـت.. هەروەها: كارێكـی نادروسـتە چونكـە بـە فێـڵ وگـزی كارەكـە ئەنجام دەدات.. ئـەو كابرایـەش كـە ئەوكارەی كـردووە و پـارەی پـێ وەرگرتـووە دووبـارە كارێكـی نـارەوای كـردووە چونكـە لەسـەر بنچینـەی فێـڵ وگزییـەوە كارەكـەی كـردووە.. و ئەگـەر دەوڵـەت پێیـان بزانـێ جەریمـە دەكرێـن و سـزا دەدرێـن.. لەبـەر ئـەوە باشـترین وەسـیلە ئەوەیـە كـە ئەگـەر خـۆی رێـی پـێ درابـوو دەعـوەت

نامە بۆ خێزانەکەی بنێرێ بەشێوەیەکی ڕەسمی.. و بەرێز و حورمەتەوە دەگاتە لای و نیو ئەوەندەش پارەی تێ ناچێ..

پرسیاری دەهەم: - وەرگرتنی پارەی بەنك بۆ خانوو کڕین کە ئاشکرایە سوی دەچێتە سەر بەچی شێوەیەك ڕێگە پێدراوە؟

وەڵام: بانقی ئیسلامی کاتێ دەیەوێ شتێك بۆ یەکێك بکڕێت بەسیستەمی مورابەحە مامەڵە دەکات، بەڵام بانقی ڕیبەوی بەقەرزی سوودار مامەڵەدەکات، ئەم دوانەیش فەرق و جیاوازییەکی زۆریان هەیە..

بۆ نمونە: کڕینی ترومبیل یا خانوو لە ڕێگەی بانقەوە بە دوو شێوە دەبیت: یەکێکیان ئەوەیە: بانق خانوو یا ترومبێلەکەت ڕاستەو خۆ بۆ دەکڕێت، و پاشان پێت دەفرۆشێتەوە بە نرخێکی بەرزتر بە قیستی مانگانە یا سالانە.. ئەمە لەشەرعا دروستەو پێی دەگوترێ: بەیعي وادەدار، و مورابەحە، و ئیستا لە بانقە ئیسلامییەکانا بەزۆری کار بەم جۆرەیان دەکەن..

دووەمیان ئەوەیە: بانق ڕاستەو خۆ بۆت ناکڕێ، بەڵکو پارەکە بەخۆت دەدات خۆت بیکڕیت، یا لەوەکالەتی تۆوە دەیکڕێ، بەلام پێت ناڵێ ئەوا من بۆم کڕیت و پێت دەفرۆشمەوە، بەڵکو پێت دەڵێ: ئەم پارەیەم بەقەرز پێ دایت و سوودی سالانەی ئەوەندە و ئەوەندەیە،و پێیشت دەڵێت: هەرکات قازانج{ئێنترێست} زیادی کرد من ئەم ڕێژەیە لەسەر تۆ زیاد دەکەم، هەرکاتێکیش کەم بووەوە لەسەرت کەم دەکەم.. ئەمە پێی دەگوترێ: سوود و ڕیبەوی و حەرامە..

جیاوازی نێوان ئەم دوانە ئەوەیە: یەکەمیان کڕین و فرۆشتنە و پێ دەگوترێ: معامەلەی وادە دار.. هی دووهەمیشیان تەنیا پارەدانە

بەقەرزێکی قازانجدار، ئەمەش ریبایەو ئەوەیە کە لە بانقە سووداره‌کاندا کاری پێ دەکەن.. خوایش کڕین و فرۆشتنی حەڵاڵ کردووە، و ریباو سوودی حەرام کردووە:" ... وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا..." البقرة/ ٢٧٥. "
خوا ئاگادارترە
والسلام عليكم
حەسەنی پێنجوێنی
سلێمانی / هەرێمی کوردستان
١٣ /موحەررەمي/١٤٣٠
٢٠٠٩/ ١/ ١٠

پەراوێزەکان:

(١) وەك ئەم ئایەتە کە هەڕەشە لەو ئیماندارانە دەکات کە لەخاکی نائیسلامیدا ماونەتەوەو تووشی فیتنە بوون:" إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيراً، إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلا يَهْتَدُونَ سَبِيلاً، فَأُولَئِكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَعْفُوَ عَنْهُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَفُوًّا غَفُورًا" النساء/٩٧- ٩٩.
(٢)صحيح ابن حبان بترتيب ابن بلبان: ٢٠٢/١١. محمد بن حبان بن أحمد أبو حاتم التميمي البستي،الأحاديث مذيلة بأحكام شعيب الأرنؤوط عليها.
(٣) أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْحَافِظُ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حَمْشَاذ الْعَدْلُ حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ الْقَاضِى حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِى أُوَيْس حَدَّثَنِى مَالِكٌ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ : خَرَجَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُ مِنَ اللَّيْلِ فَسَمِعَ امْرَأَةً تَقُولُ: تَطَاوَلَ هَذَا اللَّيْلُ وَاسْوَدَّ جَانِبُهُ وَأَرَّقَنِى أَنْ لاَ حَبِيبٌ أُلاَعِبُهُ فَوَاللَّهِ لَوْلاَ اللَّهُ إِنِّى أُرَاقِبُهُ تَحَرَّكَ مِنْ هَذَا السَّرِيرِ جَوَانِبُهُ. فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُ لِحَفْصَةَ بِنْتِ عُمَرَ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُمَا : كَمْ أَكْثَرُ مَا تَصْبِرُ الْمَرْأَةُ عَنْ زَوْجِهَا؟ فَقَالَتْ : سِتَّةَ أَوْ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ. أخرجه البيهقي في سننه الكبرى، كتاب السير/ باب الإِمَامِ لاَ يُجَمِّرُ بِالْغُزَّى: ٢٩/٩. واتە: حەزرەتی عومەر شەوێك ڕۆیشتە دەرەوە بۆ ئەوەی بزانێ

لەناو شارا چی هەیە؟ گوێی لێ بوو ئافرەتێك بە ئاوازەوە دەیگوت: ئەم شەوە درێژەی کێشا، و تاریکی باڵی بەسەر هەموو لایەکدا کێشاوە، و خەوی لێ زڕاندووم،و خۆشەویستەکەیشم لەپەنامـا نییـە تـا یـاری لەتـەکا بکـەم، سـوێند بەخـوا ئەگـەر ترسـی خـوا نەبوایـە لەسـەر ئـەم جێگەیـە ئەمـلا و لاکـەی دەبزوایـەوە..

(٤) الشرح الكبير لابن قدامة المقدسي: ١٤٠/٨. و المغني لابن قدامة المقدسي: ١٤٣/٨.

(٥)"لَا يَحِلُّ لامْرَأَة تُؤْمِنُ باللَّه وَالْيَوْم الآخر أَنْ تُسَافرَ مَسيرَةَ يَوْم إِلَا وَمَعَهَا مَحْرَمٌ " كتاب الحج/ باب سَفَرِ الْمَرْأَة مَعَ مَحْرَم. واتە: ئافرەتێك باوەڕی بەخواو ڕۆژی قیامەت هەبێت بۆی حەڵاڵ نییە بەبێ مەحرەم ڕۆژە ڕێیەك سەفەر بكات. أخرجه مسلم في كتاب الحج/ باب سفر المرأة مع محرم: ١٠٣/٤.

(٦)" لَا يَخْلُوَنَّ رَجُلٌ بامْرَأَة، وَلا تُسَافرَنَّ امْرَأَةٌ إلا وَمَعَهَا مَحْرَمٌ، فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَارَسُولَ اللَّه اكْتُتبْتُ في غَزْوَة كَذَا وَكَذَا، وَخَرَجَت امْرَأَتي حَاجَّةً، قَالَ:اذْهَبْ فَحُجَّ مَعَ امْرَأَتكَ." أخرجه البخاري في كتاب الجهاد والسير/باب من اكتتب في جيش فخرجت امرأته حاجة: ١٠٩٤/٣. و مسلم في كتاب الحج/ باب سفر المرأة مع محرم: ١٠٤/٤.

(٧) والمشهور عند الشافعية اشتراط الزوج أو المحرم أو النسوة الثقات وفي قول تكفى امرأة واحدة ثقة وفي قول نقله الكرابيسي وصححه في المهذب تسافر وحدها إذا كان الطريق امنا وهذا كله في الواجب من حج أو عمرة وأغرب القفال فطرده في الأسفار كلها واستحسنه الروياني قال الا أنه خلاف النص. فتح الباري: ٧٦/٤

(٨) أخرجه البخاري في أبواب الإحصار وجزاء الصيد/باب حج النساء. وهذا نصه: {١٧٦١}- وقال لي أحمد بن محمد: حدثنا إبراهيم، عن أبيه، عن جده: أذن عمر رضي الله عنه لأزواج النبي صلى الله عليه وسلم في آخر حجة حجها، فبعث معهن عثمان بن عفان وعبد الرحمن ابن عوف.

(٩) أخرجه البخاري في كتاب المناقب/ باب: علامات النبوة في الإسلام. وهذا نصه: حدثني محمد بن الحكم: أخبرنا النضر: أخبرنا إسرائيل: أخبرنا سعد الطائي: أخبرنا محل بن خليفة، عن عدي بن حاتم قال: بينا أنا عند النبي صلى الله عليه وسلم إذ أتاه رجل فشكا إليه الفاقة، ثم أتاه آخر فشكا قطع السبيل، فقال: (يا عدي، هل رأيت الحيرة). قلت: لم أرها، وقد أنبئت عليها، قال: (فإن طالت بك الحياة، لترين الظعينة ترتحل من الحيرة، حتى تطوف بالكعبة لا تخاف أحدا إلا الله – قلت فيما بيني وبين نفسي: فأين دعار طيء الذين قد سعروا في البلاد – ولئن طالت بك حياة لتفتحن كنوز كسرى). قلت: كسرى بن هرمز؟ قال: (كسرى بن هرمز، ولئن طالت بك حياة، لترين الرجل يخرج ملء كفه من ذهب أو فضة، يطلب من

يقبلـه فـلا يجـد أحـدا يقبلـه منـه، وليلقـين اللـه أحدكـم يـوم يلقـاه، وليـس بينـه وبينـه ترجـمان يترجـم لـه، فيقولـن: ألم أبعـث إليـك رسـولا فيبلغـك؟ فيقـول: بـلى، فيقـول: ألم أعطـك مـالا وولـدا وأفضـل عليـك؟ فيقـول: بـلى، فينظـر عـن يمينـه فـلا يـرى إلا جهنـم، وينظـر عـن يسـاره فـلا يـرى إلا جهنـم). قـال عـدي: سـمعت النبـي صلـى اللـه عليـه وسـلم يقـول: (اتقـوا النـار ولـو بشـق تمـرة، فمـن لم يجـد شـق تمـرة، فبكلمـة طيبـة). قـال عـدي: فرأيـت الظعينـة ترتحـل مـن الحـيرة حتـى تطـوف بالكعبـة لا تخـاف إلا اللـه، وكنـت فيمـن افتتـح كنـوز كـسرى بـن هرمـز، ولـئن طالـت بكـم الحيـاة، لـترون مـا قـال أبـو القاسـم صلـى اللـه عليـه وسـلم: (يخـرج مـلء كفـه).“ أخرجـه البخـاري في كتـاب المناقـب/ بـاب: علامـات النبـوة في الإسـلام.

(10) http://www.moheet.com/show_news.aspx?nid=197808&pg=7 السـبت 22 ذو الحجـة 1429 – 20 ديسـمبر 2008

(١١) فتـح القديـر ٢ / ٢٧٥ . ابـن عابديـن ٢/ ١٤٠، والدسـوقي ٢ / ٢، وكشـاف القنـاع ٢ / ٣٧٧، والمغنـي ٣/ ٢٤٢ .

(١٢) سورة آل عمران / ٩٧ .

(١٣) سورة البقرة / ١٩٦.

(١٤) أخرجه أحمد (١ / ٣١٤ – ط الميمنية) والحاكم (١/ ٤٤٨ – ط دائرة المعارف العثمانية) بلفظ مقـارب مـن حديـث ابـن عبـاس، وصححـه ووافقـه الذهبـي. وفي تعليقـه عـلى مسـند أحمـد قـال شـعيب الأرنـاؤوط : هـذا حديـث حسـن. ٢٥٩/٢٨.

(١٥) المحلى لابن حزم: ٢٧٣/٧.

(١٦) المجموع ٧ / ١٠٣- ١٠٤.

(١٧) المصدر السابق.

د حەسەن لەچەند دێڕێکدا:

ناو: حەسەن پێنجوێنی

-لەدایک بووی ساڵی ١٩٤٩ /پێنجوێن/ سلێمانی

-لەخێزانێکی ئیسلامدۆستی نیشتمان پەروەردا لەدایک بووە.. دەرچووی زانکۆی بەغدایە، و لەساڵی ١٩٧٧بەکالۆریۆسی لە زانیارییە شەرعییەکاندا وەرگرتووە.

-لەساڵی ١٩٨٦دا بەهۆی نەڕۆیشتنی بۆ جەیشە شەعبی فەرمانی لابردنی لەمامۆستایی دەرچووە.

-لەساڵی ١٩٨٧دا شەش مانگ زیاتر بێ سەرو شوێن دەکرێت، پاش بەسەربردنی شەش مانگ لە زیندانە تاك نەفەرییەکانی رژێمی بەعسی سۆشیالیستا دەدرێت بە {بەناو} دادگای شۆڕش و هیچی لەسەر ئیسپات نابێ..

-هەر لەکۆتایی ساڵی ١٩٨٧ دا جارێکی تر سیخوڕەکانی رژێم دێن بەشوێنیا، بەڵام بەردەست ناکەوێ، و بەماڵ ومنداڵەوە بەرەو سنوور هەڵدێت، و بۆماوەی دووساڵ لەکوردستانی ئێران دەمێنێتەوە..

-لە ساڵی ١٩٩٢دا بڕوا نامەی ماجستێر لە زانیارییەکانی فەرموودەدا بە پلەی ئیمتیاز وەر دەگرێت، و بۆ ماوەی ٣ساڵ لە زانکۆی ئێنتەرناشنال ئیسلامیك ی ئیسلام ئاباد دەرس دەڵێتەوە.

-هەڵگری بڕوانامەی دکتۆرایە لە زانستی فەرمودەدا.

-یەکێکە لە نووسەرە ئیسلامییەکانی کوردستان، و تا ئێستا ژمارەیەکی زۆر نووسین و وەرگێڕاوی لەبوارە جیاجیاکانی رۆشنبیری ئیسلامیدا پێشکەش کردووە..

-خێزاندارەو خاوەنی شەش منداڵە: سێ کوڕو سێ کچ.

پێڕست

پێشەکی ئامادەکار---٣

دەستپێك--٤

پرسیاری یەکەم--٦

پرسیاری دووەم--٧

پرسیاری سێهەم---٧

پرسیاری چوارهەم---١٠

پرسیاری پێنجەم---١٢

پرسیاری شەشهەم---١٢

پرسیاری حەوتهەم---١٦

پرسیاری هەشتهەم---١٨

پرسیاری نۆهەم---١٩

پرسیاری دەهەم---٢٠

پەراوێزەکان--٢١

د حەسەن لەچەند دێڕێکدا--٢٤

کۆچکردن پیشەیەکی کۆنی مرۆڤایەتیە کە بۆ مەرامی جۆراو جۆر هەر لە مێژەوە کراوە هەربۆیە دەبینین دەستوورو ڕێنومایی تایبەتی خۆشی هەیە لە گشت وولاتاندا، بەڵام بەهۆی دۆخی جۆراو جۆرو هەندێك جار نالەبارەوە زۆرێك لە ڕاستیەکان پشتگوێ دەخرێت، ئێمە بە ئیشی خۆمانمان زانی ڕووی شەرعی ئەو کۆچکردنانەی کە لە کۆتایی سەدەی ڕابوردوو سەرەتایی سەدەی تازەوە وەك دیاردەیەك گەنجانی وولاتەکەمانی گرتەوە بخەینە ڕوو، وەك بەرچاو ڕوونیەکی شەرعی و هەتا یاساییش کە چۆن ژیان بگوزەرێنن لە وولاتانی نا ئیسلامیداو چاویان لە چ بێت لە داهاتوودا، لەگەڵ ڕەچاوکردنی ئەو کەس و لایەنانەی کە مافیان دەکەوێتە سەریەك.

پەیامی غەریبی

ئامادەکردنی:
قیبلە

ISBN 978-168454167-6